

УДК 782.94(497.11 Београд)“1919/2019”
DOI <https://doi.org/10.18485/bratstvo.2019.23.5>

Рад примљен: 18.09.2019.

Рад прихваћен: 20.10.2019.

Прегледни чланак

СТО ГОДИНА ОПЕРЕ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ

У раду се прегледно, јасно, исцрпно, са великим бројем поузданих података представља читав век Опере Народног позоришта у Београду. Прати се њен рад од када је заснована, као „музичка грана” Народног позоришта и указује да је прва српска оперета „Врачара” Даворина Јенка изведена још 1882. године, а да је званично оснивање Опере као самосталног сектора Народног позоришта у Београду (одложено због Првог светског рата) било почетком сезоне 1919/20. године. Приказ једновековног рада подељен је према природном развоју опере на четири периода: Оснивање и рад Опере Народног позоришта у Београду до почетка Другог светског рата; Послератно „златно доба” Опере Народног позоришта у Београду; Рад Опере Народног позоришта у Београду у три последње деценије 20 века; На почетку новог миленијума. Обухваћен је рад и приказ свих директора опере, почевши од Станислава Биничког, дириџента, репертоара, гостовања Опере у иностранству и појединачно певача, гостовања страних певача у нашој опери. Посебно су наглашени успеси које је Опера имала на гостовањима широм света.

Оснивањем Народног позоришта у Београду 1868. и његовим усељењем годину дана касније у тек саграђену позоришну зграду, које је кнез Михаило Обреновић подигао својим новцем и поклонио српском народу, Београд и његових ондашњих 25.000 становника добили су велики

и модеран театар, у коме су до 21. априла 1882. године, када је на његовој сцени одржана премијера прве српске оперете *Врачара* Даворина Јенка, могли да гледају само драмске представе и комаде с певањем, који су у то време били и за глумце и за публику „драгоцене припрема и увод у музички театар и сложенији музичко-сценски репертоар”.¹

Између 1882. и 1914. године, музичка грана Народног позоришта у Београду, у склопу драмског театра и не без отпора, приказала је на матичној сцени 31 оперу и оперету, којима су дириговали Даворин Јенко, Јосиф Свобода, Драгутин Покорни, Станислав Бинички, Петар Крстић и Стеван Христић, док су солистичке улоге тумачили глумци Народног позоришта у Београду – најчешће Драга Спасић, Теодора Арсеновић, Зорка Тодосић, Десанка Ђорђевић, Лујза Станојевић, Перса Павловић, Војислав Турински, Чича Илија Станојевић, Раја Павловић, Александар Туцаковић и Иван Динуловић, оперски певачи из Пеште, Загреба и Осигеја, Султана Цијукова-Савић, Жарко Савић и други, а хорске и оркестарске деонице изводили мали позоришни хор и позоришни оркестар појачан музичарима из Београдског војног оркестра. Важни датуми у том периоду, када је дат вредан подстицај афирмацији оперске уметности у Београду, били су праизвођење прве српске опере *На уранку* Станислава Биничког на сцени код Споменика 1903, рад првог оперског театра у Србији Опера на булевару Жарка Савића од 1909. до 1911. и прво гостовање Опере Хрватског народног казалишта из Загреба у Народном позоришту у Београду 1911. године.

Оснивање и рад Опере Народног позоришта у Београду до почетка Другог светског рата

Доношење Позоришног закона од 27. маја 1911, Уредбе о Народном позоришту у Београду од 15. јуна и Додатака Позоришном закону од 19. јуна исте године, у коме се посебно подвлачи да Народно позориште у Београду треба да својим напорима и радом „постепено спрема прве основе за будућу самосталну српску Оперу”², омогућио је Станиславу Биничком да следеће три године предано ради на њеном оснивању. Упркос све време присутном недостатку правих извођача и учествовању Краљевине Србије у Балканским ратовима, 1912. и 1913. године, он и његови сарадници су успели да изведу на сцени Народног позоришта чак пет опера које до тада никада нису приказане у Београду – Вердијевог *Трубадура* (1913), Бизеову *Ћамиле* (1913), Пучинијеву *Тоску* (1914), *Чаробног стрелца* (1914) Карла Марије Вебера, Маснеовог *Вертера* (1914) и *Мињон* (1914) Амброаза

¹ Р. Јовановић, *Предисторија београдске Опере*, Један век Народног позоришта у Београду 1868–1968, Београд 1968, 85.

² К. Вујовић, *О настајању београдске Опере*, Београдска опера и *Трубадур* (1913–2003), Народно позориште у Београду 2003, 15.

Тома. Међутим, почетак Првог светског рата, 1914. године, разарање, окупација и прекид свих манифестација културног живота у Београду и Србији, самим тим и позоришне делатности, одложили су за пет година званично оснивање Опере као самосталног сектора Народног позоришта у Београду, тако да је то учињено тек почетком сезоне 1919/20. године.

Станислав Бинички био је први директор београдске Опере, а дириговао је и њеном првом представом – премијером опере *Мадам Батерфлај* Ђакома Пучинија, која је одржана 11. фебруара 1920. године. До децембра 1924, када је смењен и постављен за управника Државне штампарије у Београду (!) а затим пензионисан, на сцени Народног позоришта премијерно је приказано још 21 оперско дело Вердија, Пучинија, Мусоргског, Сметане, Маснеа, Моцарта, Готовца, Христића и других значајних оперских стваралаца, да би, затим, између 1924. и 1935. године бројни руски уметници-емигранти (певачи, балетски играчи, редитељи, сценографи, костимографи), али и први наши оперски певачи, школовани најчешће у Бечу и Милану, омогућили композитору и диригенту Стевану Христићу, у то време директору наше престоничке Опере, да њен дотадашњи репертоар прошири и обогати са још 52 опере италијанских, француских, немачких, руских, пољских и југословенских композитора. Даљем репертоарском, извођачком и музичком узлету београдске Опере између два светска рата знатно је допринео и Ловро Матичић, који је био њен директор од 1938. до 1941. године, када је на сцени код Споменика први пут изведено још 11 оперских дела иностраних и домаћих музичких стваралаца.

Представама Опере београдског Народног позоришта током прве две деценије њеног постојања и рада дириговали су Станислав Бинички, Стеван Христић, Иван Брезовшек, Крешимир Барановић, Алфред Пордес, Мирко Полич, Предраг Милошевић, Ловро Матачић и Јозеф Крипс. Режије су потписивали Теофан Павловски, Александар Улуханов, Јуриј Ракитин, др Бранко Гавела, др Ерих Хецел, Јосип Кулунџић и певачи – редитељи Војислав Турински, Рудолф Фејфар, Евгеније Маријашец, Рудолф Ертл, Михаило Каракаш, Станислав Драбик и Зденко Книтл. Сценографи су били Леонид Браиловски, Ананије Вербицки, Владимир Загородњук, Владимир Жедрински, Станислав Беложански и Јован Бијелић, а костимографи Римена Браиловски, Владимир Жедрински, Станислав Беложански, Милица Бешевић и Милица Бабић. У солистичком ансамблу истицали су се Јелисавета Лиза Попова, Ксенија Роговска-Христић, Софија Драусаљ, Јелена Ловшинска, Марија Жалудова, Зденка Зикова, Бојана Константинова, Евгенија Ваљани, Лав Зиновјев, Исак Армида, Евгеније Витинг, Зденко Книтл, Станислав Драбик, Павле Холотков, Георгије Јурењев, Борис Попов, Михаило Каракаш и Евгеније Маријашец, страни

уметници који су били веома заслужни за успешан рад и обогаћивање репертоара београдске Опере, посебно у првој деценији њене активности, а од наших – Драга Спасић, Корнелија Нинковић-Грозано, Бахрија Нури-Хаџић, Анита Мезетова, Злата Ђунђенац, Теодора Арсеновић, Евгенија Пинтеровић, Меланија Бугариновић, Војислав Турински, Драгутин Петровић, Живојин Томић, Јосип Ријавец, Владета Поповић, Крста Ивић, Рудолф Ертл, Станоје Јанковић, Милан Пихлер, Никола Цвејић, Светозар Писаревић, Милорад Јовановић, Жарко Цвејић и други. Стални позоришни хор, балетски ансамбл и оркестар, такође су дали значајан допринос разноврсности, бројности и квалитету тадашњег оперског репертоара наше престоничке Опере. Најбоље представе у том раздобљу, које су имале висок стваралачки и извођачки ниво, биле су представе *Саломе* Рихарда Штрауса, *Хофманових прича* Жака Офенбаха, *Дон Кихота* Жила Маснеа и *Четири грубијана* Ермана Волф-Ферарија, као и Моцартове *Фигарове женидбе* и Вердијеве *Аиде* и *Трубадура*, које је Јозеф Крипс пред почетак Другог светског рата издигао на светски ниво тадашње оперске репродукције.

Опера Народног позоришта у Београду први пут је гостовала у фебруару 1924. године, када су њени солисти, хор, балетски ансамбл и оркестар извели у Вуковару Вердијеву *Травијату*, Росинијевог *Севилског берберина* и Пучинијеву *Тоску*, да би, затим, од 1940. године давали представе у Нишу (1925), Сарајеву (1925, 1937, 1938, 1939), Суботици (1927, 1928, 1933, 1934) и Новом Саду (1932, 1933, 1935, 1936, 1939, 1940). У то време, од оперских театара који су између два светска рата постојали и радили у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, односно у Краљевини Југославији, у Београду је једино гостовала Опера Словенског народног гледишта из Љубљане са опером *Заљубљен у три наранџе* Сергеја Прокофјева, 1928. године.

У истом раздобљу, београдска Опера је била само једном у иностранству, на Међународном музичком фестивалу у Франкфурту на Мајни, где је њен ансамбл, 14. и 16. јуна 1939. године, извео Готовчевог *Еру с оног свијета*, док су наступи иностраних оперских уметника на сцени код Споменика били бројни и значајни, с обзиром на то да су тадашњи доласци Франкфуртске опере (1938, 1940) и Саксонске државне опере из Дрездена (1941), као и групни наступи солиста из Опере комик из Париза (1928), Државне опере из Берлина (1931), Скале из Милана (1937, 1938, 1940), ненадмашног Фјодора Шаљапина (1935) и других оперских великана представљали врхунске музичко-сценске догађаје од прворазредне вредности за ондашњи Београд.

Све у свему, у годинама између два светска рата Опера Народног позоришта у Београду, без обзира на повремене застоје, била је углавном

у сталном репертоарском, извођачком и музичком успону, настојећи да се својом уметничком активношћу што брже приближи оперским театрима у Европи који су до тада већ прешли развојни пут дуг више од два века, чему су знатно доприносили и успеси Бахрије Нури-Хаџић, Меланије Бугариновић, Јосипа Ријавца, Владете Поповића, Станоја Јанковића, Николе Цвејића, Милорада Јовановића и других српских оперских певача, које су тада постизали на оперским сценама од Беча, Париза, Цириха, Базела, Минхена и Берлина до Прага, Брна, Братиславе, Варшаве и Будимпеште.

Послератно „златно доба” Опере Народног позоришта у Београду

Други светски рат, окупација наше земље, два пута скоро срушена зграда Народног позоришта и уништен фондус декора, костима и реквизита у бомбардовањима Београда 1941. и 1944. године, као и потпуна потчињеност окупаторским властима, оставили су погубне трагове на ансамбл и тадашњи рад београдске Опере, тако да није било нимало једноставно и лако да се после ослобођења нашег главног града, у октобру 1944. године, само за неколико месеци обнови ансамбл и припреми оперска представа. Ипак, захваљујући диригенту Оскару Данону, првом послератном директору Опере, и невиђеном ентузијазму свих извођача, у условима када је позориште још увек било без стакала на прозорима, без грејања и када су се декор и костими правили чак и од падобранског платна, већ 17. фебруара 1945. одржана је премијера опере *Евгеније Оњегин* Петра Чајковског, а до завршетка сезоне 1944/45. и премијере *Пајаца*, *Боема*, *Мадам Батерфлај* и *Продане невесте*.

После првог послератног гостовања наше престоничке Опере по ФНР Југославији, у јуну 1950. године, када су њене представе Бородиновог *Кнеза Игорa*, Гуноовог *Фауста* и Вердијеве *Аиде* у Загребу, Љубљани, Ријечи, Опатији и Пули доживеле овације публике и добиле бројна признања од тамошњих музичких критичара за постигнут висок стваралачки и извођачки ниво, уследила су током следеће две деценије повремена наступања њеног ансамбла у Загребу (1953, 1958, 1960, 1963), Љубљани (1956, 1961, 1963, 1965), Сарајеву и по два пута у Скопљу и Новом Саду, али и узвратне посете Београду оперских театарa из Загреба (1949, 1953, 1959, 1968/69), Љубљане (1951/52, 1957/58), Сарајева (1949/50, 1957/58, 1960/61, 1969), Скопља (1951/52, 1958/59, 1963/64) и Новог Сада (1960/61, 1963/64).

Педесетих година прошлог века створени су реални предуслови за поновни излазак Опере Народног позоришта из Београда у свет, с обзиром на то да су наши западни суседи, желећи да обогате тадашњи искључиво италијански, француски и немачки стандардни репертоар

својих музичких фестивала, почели да показују знатно интересовање за оперска дела словенских композитора и да трагају за њиховим аутентичним и репрезентативним извођачима. Како оперски театри из СССР-а и осталих земаља Источног блока нису смели тих година да гостују на Западу, поверење је указано нашој престоничкој Опери.

Прво инострано колективно гостовање београдске Опере после Другог светског рата било је у Швајцарској, од 31. марта до 3. априла 1954. године, када је њен ансамбл концертно извео оперу *Борис Годунов* Модеста Мусоргског у инструментацији Николаја Римског-Корсакова у Базелу, Цириху и Женеви, у оквиру концертног циклуса *Клубхаус (Klubhaus)*. Изузетно похвалне критике објављене тим поводом у швајцарској штампи, као и грамофонске плоче седам капиталних оперских дела руских композитора 19. века (*Борис Годунов* и *Хованичина* Модеста Мусоргског, *Евгеније Оњегин* и *Пикова дама* Петра Чајковског, *Кнез Игор* Александра Бородина, *Иван Сусањин* Михаила Глинке и *Сњегурочка* Николаја Римског-Корсакова), које је ансамбл Опере Народног позоришта снимио у Београду крајем 1954. и 1955. године у њиховој интегралној верзији за дискографску кућу DECCA из Лондона, веома су допринеле да београдски оперски театар врло брзо постане тражен и до 1969. године радо виђен гост у Визбадену (1955–62), Паризу (1956, 1957, 1959), Фиренци (1957), Лозани (1958–61, 1967, 1969), Венецији (1959–61, 1967, 1968), Варшави (1960), Каиру (1961, 1962, 1969), Торину (1961), Милану (1961), Александрији (1962), Единбургу (1962), Бечу (1964), Атини (1964), Мадриду (1965), Риму (1965), Источном Берлину (1965), Лајпцигу (1965), Палерму (1967, 1968), Копенхагену (1968), Ослу (1968) и Западном Берлину (1969). Притом, треба имати на уму чињеницу, да је тај импозантан број од 42 гостовања на међународној сцени београдска Опера остварила као репертоарско позориште, испуњавајући истовремено све своје репертоарске обавезе у Београду и на гостовањима у низу других градова некадашње Југославије.

Светска штампа је педесетих и шездесетих година прошлог века са великим интересовањем пратила сва колективна инострана гостовања београдских оперских уметника, пишући са поштовањем и одушевљењем о њиховим извођењима *Бориса Годунова*, *Хованичине*, *Кнеза Игора*, *Евгенија Оњегина*, *Пикове даме*, *Каће Кабанове* Леоша Јаначека, *Заљубљен у три наранџе* и *Коцкара* Сергеја Прокофјева, Сметанине *Продане невесте*, Маснеовог *Дон Кихота*, Гуноовог *Фауста* и осталих представа урађених на „београдски начин” (Кларандон), којима су дириговали Крешимир Барановић, Оскар Данон, Душан Миладиновић и Богдан Бабић, режирали их др Бранко Гавела, Јосип Кулунџић, Младен Сабљић, др Фридрих Шрам и Ани Радошевић, а сценски и костимски опремили Миомир Денић,

Владимир Маренић, Душан Ристић, Милица Бабић, Мира Глишић, Љиљана Драговић и Божана Јовановић.

Такође су објављени панегирици о изузетним креацијама Мирослава Чангаловића, Меланије Бугариновић, Валерије Хејбалове, Радмиле Бакочевих, Милке Стојанових, Славке Попових, Бисерке Цвејић, Милице Миладиновић, Ђурђевке Чакаревић, Бреде Калеф, Александра Маринковића, Драга Старца, Стјепана Андрашевића, Звонимира Крнетића, Николе Цвејића, Станоја Јанковића, Душана Поповића, Јована Глигоријевића, Александра Ђокића и других солиста, о тимском трагачком раду, музичко-сценским иновацијама и до тада невиђеном ентузијазму сваког нашег извођача на позорници и у оркестарској „рупи“, као и о звучној надмоћности хора, атрактивној игри балетског ансамбла и професионалном свирању оркестра. Без обзира на то што се, на пример, Емил Вијермоз, Кларандон, Карл Лебл или Ђузепе Пуљезе нису увек слагали са нашим музичким и сценским иновацијама и нашим савременим театарским изразом, који су се огледали у постизању синтезе певачких и глумачких компонената, у стилизацији режије, декора, костима и у функционалном коришћењу осветљења и пројекција, они су у својим критикама само потврдили да је Опера Народног позоришта у Београду, у то време, успела да стане уз оне оперске театре у свету који су имали већ изграђен стил и изразиту музичко – сценску физиономију и да да значајан репертоарски, извођачки и музички допринос тадашњој оперској репродукцији.

Међународној афирмацији српске оперске уметности тих година такође су веома доприносили и појединачни успеси Радмиле Бакочевих, Милке Стојанових, Бисерке Цвејић, Ђурђевке Чакаревић, Бреде Калеф, Душана Поповића, Мирослава Чангаловића, Ђорђа Ђурђевића, Оскара Данона, Младена Сабљића, Ани Радошевић, Миомира Денића и других наших врхунских уметника које су постизали повремено наступајући у Државној опери у Бечу, Ковент Гардену у Лондону, Скали у Милану, Метрополитен опери у Њујорку, Бољшој театру у Москви и осталим најпознатијим оперским театрима у свету или као стално ангажовани солисти Државне опере у Бечу (Бисерка Цвејић, Оливера Миљаковић) и Метрополитен опере у Њујорку (Бисерка Цвејић, Радмила Бакочевих, Милка Стојанових).

Што се тиче годишњих долазака иностраних оперских уметника у Београд, треба рећи да су гостовања Црначке групе из САД са Гершвиновом опером *Порги и Бес* (1954/55), првака неколико оперских театара из Немачке (1955/56), ансамбла Театра ла Фениче из Венеције (1961/62), Државне опере „Мањушко” из Познања (1962/63), Театра опере и балета

„Шевченко” из Кијева (1962/63), групе оперских уметника из Милана, Рима и Фиренце (1964/65), солиста Народног дивадла из Прага (1968/69), Марија дел Монака, Зинке Кунц, Николаја Ђаурова и других најпознатијих великана оперске сцене били догађаји за памћење.

Због свега што је Опера Народног позоришта из Београда постигла код куће и у свету педесетих и шездесетих година прошлог века извођењима 70 оперских дела различитих епоха и стилова, од којих је 27 тада први пут играно на сцени код Споменика, то раздобље, у коме су директори били Оскар Данон (1945–59), Бранко Пивнички (1959–63), Бранко Бекић и Оскар Данон као административни и уметнички директори (1963–65) и Младен Сабљић (1965–69), с правом се означава као њено послератно „златно доба” и стваралачки и извођачки зенит српске оперске уметности, када се тај наш у то време врхунски оперски театар дубоко уградио у темеље наше музичке културе, остварио низ великих представа савременим интерпретационим стилем и изборио завидну међународну афирмацију.

*Рад Опере Народног позоришта у Београду
у три последње деценије 20. века*

Успешни колективни наступи београдских оперских уметника на иностраним сценама могли су да трају и знатно дуже да су институције за финансирање културе у нашој земљи далекосежније гледале на тадашњи њихов тимски рад и да није било погубног утицаја самоуправљања на репертоарску и извођачку политику наше престоничке Опере, као и на квалитет њених представа. Спутана самоуправним одредбама и законима, без нових истраживања и врхунских продукција, без некадашњег ентузијазма и без икакве шансе да, после дизања „гвоздене завесе” између Истока и Запада, озбиљније конкурише знатно јефтинијим и веома квалитетним оперским ансамблима из Источне Немачке, Чехословачке и Бугарске у њиховим походима на европске музичке фестивале, београдска Опера је од 1970. до 2000. године све мање била интересантна оперској Европи. Њена тадашња скупа и све слабија извођења *Кнеза Игорa*, *Бориса Годунова*, *Евгенија Оњегина*, *Пикове даме*, *Заљубљен у три наранџе*, *Дон Кихота*, *Фауста*, као и нешто квалитетнија тумачења *Мазепе* Чајковског, *Ивана Грозног* Римског-Корсакова, Вердијевих опера *Ернани* и *Фалстаф*, Белинијеве *Норме* и *Ере с онога свијета* Јакова Готовца, условили су да београдски оперски уметници, уместо некадашњих три до пет излазака годишње изван граница наше земље, у овом раздобљу колективно гостују укупно десет пута – у Лозани (1971, 1973), Мадриду (1973), Сегедину (1973), Брну (1975), Братислави (1975), Солуну (1976), Одеси (1979), Москви (1979) и у Атини (1997), хор – у Лозани (1972, 1974) и Перуђи (1973), док су Радмила Бакочевих, Милка Стојанових, Радмила Смиљанић,

Гордана Јевтовић, Бреда Калеф, Дубравка Зубовић, Јелена Влаховић, Јадранка Јовановић, Никола Митић и Живан Сарамандић тих година и даље успешно наступали на сценама многих познатих европских оперских театара.

Током те три последње деценије 20. века у Београду су гостовали солисти Скале из Милана (1970), солисти и диригенти Софијске опере (1973/74, 1976/77), Опере из Букурешта (1974/75) и Бољшој театра из Москве (1976/77), као и Франкфуртска опера (1976), Грејс Бамбри, Франко Корели, Пласидо Доминго, Пјетро Капучили, Боналдо Ђајоти и други врхунски инострани оперски уметници, који су својим незаборавним креацијама значајно подизали сваке године све скромнији извођачки ниво представа наше Опере.

У то време на сцени код Споменика гостовали су и оперски театри из Загреба, Љубљане, Сарајева, Скопља и Новог Сада, који су узвраћали гостовања београдској Опери све до распада СФР Југославије почетком деведесетих година прошлог века. Свакако је значајан податак да је Опера Народног позоришта у Београду од 1974. до 1989. године одиграла око 700 представа из свог текућег репертоара у градовима на ширем подручју Србије као неопходну допуну њиховом културном животу.

У последњих тридесет година прошлог века, када су директори или вршиоци дужности директора Опере били Душан Миладиновић (1969–73), Ђорђе Ђурђевић (1973–77), Ђура Јакшић (1977–79), Борислав Поповић (1979–83), Младен Сабљић (1983–84), Константин Винавер (1984–88, 1990–93), Божидар Радовић (1988–90), Клаудио дел Монако (1993), Јован Шајновић (1993–97) и Дејан Миладиновић (1997–2001), на сцени код Споменика, у театру Круг 101 и на сцени Народног позоришта у Земуну премијерно су изведена 33 оперска дела која до тада или после Другог светског рата нису постављана у београдској Опери. Тим представама су дириговали Душан Миладиновић, Борислав Пашћан, Николај Жличар, Антон Колар, Јован Шајновић, Дејан Савић и Бојан Суџић, њихове режије потписивали су Младен Сабљић, Јован Путник, Борислав Поповић, Дејан Миладиновић и Радослав Златан Дорић, а сценографију и костиме урадили су Владимир Маренић, Александар Златовић, Петар Пашић, Миланка Берберовић, Светлана Чкоњевић и Љиљана Орлић, док су солисти били Радмила Бакочевић, Милка Стојановић, Славка Поповић, Радмила Смиљанић, Марика Пец Галер, Гордана Јевтовић, Олга Ђокић, Вјера Мирановић, Вишња Павловић, Бреда Калеф, Олга Милошевић, Дубравка Зубовић, Јелена Влаховић, Јадранка Јовановић, Звонимир Крнетић, Предраг Протић, Миљивој Петровић, Душан Поповић, Никола Митић, Зоран Александрић, Слободан Станковић, Горан Глигорић, Александар

Ђокић, Живан Сарамандић, Небојша Маричић и други. Хор, балетски ансамбл и оркестар такође су дали свој допринос реализацији тадашњег репертоара наше престоничке Опере.

На почетку новог миленијума

С обзиром на то да је у последњој деценији прошлог века у Опери Народног позоришта у Београду била присутна и видљива изузетно озбиљна стваралачко-извођачка криза, која је настала као последица „самоуправне анархије” (О. Данон), недостатка осмишљеног, континуираног и аналитичког тимског рада и неопходног ентузијазма, али и због тадашњег политичког, економског, привредног и културног суноврата на овим просторима, први наговештаји изласка наше националне Опере из таквог стања могли су се запазити већ на почетку новог миленијума, када су постигнути мали али у тој ситуацији значајни резултати у решавању и превазилажењу дотадашњих многобројних проблема у њеној репертоарској, кадровској и извођачкој политици.

У првих десет година овога века, када су директори и вршиоци дужности директора Опере били Дејан Савић (2001–2005, 2007–2010), Александар Коларевић (2005), Миодраг Д. Јовановић (2005–2006), Драган Стевовић (2006–2007), Катарина Јовановић (2010–2011), Ђорђе Павловић (2011–2012), Дејан Миладиновић (2012–2013), Јелена Влаховић (2013–2014), Ана Зорана Брајовић (2014–2016), Јанко Синадиновић (2016–2018) и Јасмина Трумбеташ Петровић (2018–), београдски оперски уметници премијерно су извели на сцени Народног позоришта 11 оперских дела која до тада нису играли у Београду и низ премијерних обнова опера из стандардног репертоара, којима су дириговали Дејан Савић, Ђорђе Павловић, Зорица Митев Војновић, Ана Зорана Брајовић и Ђорђе Станковић, режију је најчешће потписивала Ивана Драгутиновић Маричић, сценографију и нацрте за костиме радили су Борис Максимовић, Александар Златовић, Невена Видак, Љиљана Орлић, Бојана Никитовић, Катарина Грчић и Олга Мрђеновић, а солистички ансамбл су чинили Јасмина Трумбеташ Петровић, Сузана Шуваковић Савић, Ана Рупчић, Сања Керкез, Софија Пижурца, Снежана Савичић Секулић, Јелена Влаховић, Јадранка Јовановић, Драгана Југовић дел Монако, Наташа Јовић Тривић, Александра Ангелов, Дејан Максимовић, Душан Плазинић, Јанко Синадиновић, Миодраг Д. Јовановић, Владимир Андрић, Иван Томашев и други. Такође, београдска Опера је тих година више пута давала представе у Новом Саду, Нишу, Чачку, Ваљево, Крагујевцу, Смедереву, Вршцу, Панчеву и другим градовима у Србији, а на њеној сцени су гостовали Опера МНТ из Скопља (2003), Кијевски академски театар оперете из Кијева (2007), Национална опера из Темишвара (2014), Солисти и диригенти из

Италијанских оперских кућа (2001, 2013, 2018), из Краљевске опере из Осла (2003, 2004, 2006), Бољшој театра из Москве (2016), Опере из Варне (2018) и бројни инострани оперски певачи, међу којима и Жељко Лучић, некадашњи солиста наше престоничке Оперe, данас један од најбољих баритона у свету.

Што се тиче колективних гостовања Оперe Народнoг позоришта у Београду на иностраним сценама, од 2001. до 2017. године наступила је 18 пута у земљама нашег региона – Лимасол (Кипар, 2001, 2007), Крф (2002), Скопље (Северна Македонија, 2003), Кефалонија (Грчка, 2004), Мишколц (Мађарска, 2004), Ровиго (Италија, 2008, 2009), Равена (Италија, 2008, 2009), Фаенца (Италија, 2008), Вићенца (Италија, 2009), Темишвар (Румунија, 2014, 2015, 2016, 2017), Крајова (Румунија, 2015) и Осиек (Хрватска, 2017), где је на тамошњим музичким фестивалима приказала 13 најбољих продукција из свог текућег репертоара и одржала 3 гала концерта, оркестар је самостално учествовао на Међународном музичком фестивалу у Солуну (2001, 2002, 2004), а нашу оперску уметност у свету су веома успешно афирмисали Јасмина Трумбеташ Петровић, Сузана Шуваковић Савић, Јелена Влаховић, Јадранка Јовановић, Драгана Југовић дел Монако, Миодраг Д. Јовановић, Иван Томашев и друге њихове колеге, што даје наду да ће у догледно време доћи „боље сутра” за београдску Оперу и српску оперску уметност.

Али да би то „боље сутра” заиста дошло и да би наша национална Опера у другом веку свога постојања и рада поново била оперски театар од значаја, потребно је, с једне стране, извести хитне радикалне промене у њеној кадровској, репертоарској и извођачкој политици, увести знатно захтевније уметничке критеријуме у области стручног рада и јасно дефинисати појмове професионализма и уметничке одговорности, а са друге стране, после сто година одлагања изградити зграду Оперe, у којој ће ансамбли Оперe и Балета Народнoг позоришта у Београду најзад моћи да у оптималним условима свакодневно увежбавају и играју текући репертоар, али и да се припремају за поновни излазак на велику европску сцену.

Владимир М. Јовановић

Академија уметности

Универзитета у Новом Саду

Кључне речи: Народно позориште у Београду, Опера Народнoг позоришта у Београду, Даворин Јенко, Станислав Бинички

Vladimir M. Jovanović

THE HUNDRED YEARS OF THE OPERA OF THE NATIONAL THE- ATRE IN BELGRADE

The paper draws on a clear, lucid, exhaustive methodology and a wealth of reliable information to represent an entire century of the Opera of the National Theatre in Belgrade. It follows the opera's work since its foundation as the "musical branch" of the National Theatre and points to the fact that the first Serbian operetta, Davorin Jenko's *The Sorceress*, was performed as early as 1882. The overview of the century-long work is subdivided into four periods, by the opera's natural development: 1) The Foundation and Work of the Opera of the National Theatre in Belgrade from the Beginning to the Second World War, 2) The Postwar "Golden Age" of the Opera of the National Theatre in Belgrade, 3) The Work of the Opera of the National Theatre in Belgrade in the Three Last Decades of the 20th Century, and 4) At the Beginning of the New Millennium. The paper also surveys the work of all the managers of the opera, beginning with Stanislav Binički, the work of the conductors, the repertory, guest performances of the Opera abroad, individual guest performances by the singers, as well as guest performances by foreign singers in our opera. We lay special emphasis on the successes that the Opera achieved on its tours worldwide.

*Борис Годунов, 1964, Мирослав Чангаловић,
Хор Опере Народног позоришта у Београду*

*Саломеја, 1931, Бахрија Нури Хаџић (Саломеја),
Станислав Драбик (Ирод), Евгенија Пинтеровић (Иродијада),
Народно позориште у Београду*